

Kratka predstavitev glavnih prednosti novega volilnega sistema

ZA DEMOKRATIČNO DRUŽBO, ZA PRAVIČEN VOLILNI SISTEM!

V demokratični državi ima oblast ljudstvo. Državljeni na demokratičnih volitvah izmed sebe izberejo zaupanja vredne posameznike, ki v parlamentu v njihovem imenu in njihovem interesu sprejemajo zakone ter imenujejo izvršno oblast – vlado, da jih izvaja. Ali ljudje zares lahko izberejo zaupanja vredne in odgovorne poslance in ali ti delajo v njihovem interesu, je odvisno od volilnega sistema. V Sloveniji imamo že celotno obdobje samostojnosti volilni sistem, ki ne dosega demokratičnih standardov razvitih demokracij. To vpliva tako na vse slabšo sestavo Državnega zbora, kot na kakovost in učinkovitost njegovega delovanja, pri čemer izgublja svojo z Ustavo zagotovljeno samostojnost in je vse bolj podrejen Vladi. Kje so glavne težave?

- Na državnozborskih volitvah civilna družba in državljani praktično nimamo možnosti kandidirati svojih predstavnikov. Vse kandidate predlagajo politične stranke;
- Na strankarskih kandidatnih listah so pogosto kandidati od drugod in ne iz volilnih okrajev in enot, kjer kandidirajo, pri tem pa volivci ne vemo za njihove reference, niti jih osebno ne poznamo;
- Če volivci morda poznamo kakega kandidata, mu ne moremo dati prednostnega glasu, temveč velja zaporedje kandidatov, ki jih favorizirajo stranke.
- Zaradi neustrezne določitve volilnih okrajev in enot je v Državni zbor lahko izvoljen kandidat, ki dobi le nekaj sto glasov in lahko izpade kandidat, ki jih dobi več kot tisoč. Tako kandidati nimajo enakih možnosti biti izvoljeni, glas vsakega volivca pa nima enake teže. Nekateri volilni okraji nikoli ne pridejo do svojega poslanca;
- Koalicijske stranke iz Državnega zbora potegnejo v vlado posamezne poslance; zamenjajo jih tisti, ki so od volivcev prejeli še manj glasov in jih volivci še manj poznamo in so kandidirali v povsem drugih okrajih;
- V času delovanja Državnega zbora stranke sklepajo različne koalicije, ki so morda v nasprotju z voljo njihovih volivcev, volivci pa proti temu lahko kvečjemu protestirajo brez možnosti vpliva na tako odločitev.
- Številni poslanci zapustijo svoje stranke in poslanske skupine oziroma se pridružijo drugim, pri čemer pogosto prelomijo svoje volilne obljube. Na koncu se borijo samo že za svoje poslanske privilegije. Volivci lahko to le nemo opazujemo - do naslednjih volitev, ko se zgodba ponovi.

Imamo nepravičen volilni sistem, v katerega državljani vse manj zaupamo. Številni volivci so prepričani, da je vseeno, koga volijo, saj stranke in poslanci vedno naredijo po svoje, ne da bi za to odgovarjali volivcem. Zato je tudi udeležba na volitvah vedno nižja. Zakonodajna in izvršna oblast sta tako vedno bolj odtujeni od volivcev in vedno manj zmožni razreševati razvojna vprašanja slovenske družbe.

ZATO HOČEMO SPREMENITI VOLILNI SISTEM!

Da bi zagotovili demokratično spremembo volilnega sistema, smo aktivni državljani in državljanke, zbrani v različnih iniciativah Civilne družbe, dne 25.3.2021 ustanovili NACIONALNI SVET ZA SPREMEMBO VOLILNEGA SISTEMA. Oblikovali smo nov volilni model, ki ga želimo preko tega poletja v javni, demokratični razpravi dograditi in oblikovati po volji civilne družbe. Pozivamo vas, da se v to javno razpravo vključite, da prispevate svoje ideje in znanje za nov, boljši volilni sistem. Vemo, da vas velika večina misli, da je sedanji volilni sistem neustrezen. Toda to je mnenje »tihe večine«, ki ga politika ne sliši in noče slišati. Če hočemo uspeti, moramo ta glas okrepiti, prenesti ga moramo v Državni zbor, in če ga poslanci tudi tam ne bodo želeli slišati, ga moramo kriče izpovedati pred njim. Takrat celo politika razume, da je čas za spremembe.

HOČEMO VOLILNI SISTEM, KJER BODO VOLIVCI NEPOSREDNO IZVOLILI VSAJ POLOVICO SVOJIH POSLANCEV, V DRUGEM DELU PA DALI SVOJ GLAS STRANKAM, KI JIM ŠE ZAUPAJO.

Zato smo se odločili, da predlagamo kombiniran volilni sistem, za katerega se odloča čedalje več razvitih družb. V njem bo imel vsak volivec dva glasova: s prvim bo odločal o »svojem poslancu«, poslancu svojega volilnega okraja (volitve po večinskem načelu), z drugim bo izbiral stranko, ki bi ji zaupal oblikovanje vlade (volitve po proporcionalnem načelu), pri tem pa uveljavljal prednostni glas.

V novem »kombiniranem« volilnem sistemu, ki ga predstavljamo in dajemo v javno razpravo, predlagamo:

I. V DELU VOLITEV PO VEČINSKEM NAČELU:

1. Da bo polovica poslancev voljena po večinskem principu, tako, kot volimo predsednika države ali župane;
2. Tako bomo dosegli, da bo imel vsak od 44 volilnih okrajev svojega poslanca; s tem bomo odpravili anomalijo sedanjega sistema, da tretjina prebivalcev Slovenije že desetletja ne more izvoliti svojega predstavnika v DZ;

3. Volilno zakonodajo bomo oblikovali tako, da bodo kandidate za te poslance lahko poleg strank enakopravno predlagale tudi skupine državljanov (Državljske liste) z realno možnostjo izvolitve, kar doslej ni bilo mogoče;
4. Kandidati za te poslance bodo morali že vsaj dve leti imeti svoje stalno prebivališče v okraju, kjer kandidirajo (domicilni princip);
5. Predlagatelji bodo za vsakega kandidata predstavili osnovne podatke o njegovi izobrazbi, dosedanjem delu in premoženjskem stanju; potvarjanje teh podatkov bo pomenilo takojšnjo izgubo pravice biti poslanec;
6. Kandidati bodo morali jasno in obvezujoče predstaviti program svojega dela, ki tako postane podlaga za njihovo izvolitev (in eventualen odpoklic, če ga ne uresničujemo);
7. Uveljavljamo zahtevo po spolni (najmanj 40 % predstavnikov vsakega spola) in socialni enakopravnosti tako pri predlaganju kandidatov kot pri njihovi medijski predstavitvi, kar doslej ni bilo mogoče;
8. Poslanci, izvoljeni kot kandidati Državljskih list, bodo v DZ oblikovali poslansko skupino »Neodvisni« (z enakimi pravicami in dolžnostmi, kot jih imajo ostale poslanske skupine, česar sedanja vladna večina ne omogoča) in ne bodo smeli prehajati v poslanske skupine političnih strank;
9. Oblikovali bomo sistem »odpoklica poslanca, ki deluje v nasprotju s programom, na podlagi katerega je bil izvoljen«; volivci, ki so tega poslanca volili (kar lahko dokažejo z dvojnikom volilne glasovnice), bodo lahko sprožili proces odpoklica;
10. Preprečili bomo sprehajanje poslancev v vlado in nazaj v DZ z določbo o trajnem prenehanju mandata poslancem, ki odidejo na voljene oz. izvršne politične funkcije;
11. Zaostrili bomo tudi druge razloge za odvzem imunitete poslancev oz. za začasno ali trajno prenehanje njihovega mandata, s ciljem, da povečamo integriteto poslancev DZ.

II. V DELU VOLITEV PO NAČELU PROPORCIONALNOSTI PREDLAGAMO:

1. Z drugim glasom bo volivec izbral stranko, ki bi ji zaupal oblikovanje vlade, znotraj njene kandidatne liste pa izbral (označil) kandidata, ki mu daje prednost (uporaba absolutnega prednostnega glasu). Volitve potekajo na ravni VE, razmerje dobljenih glasov pa se ugotavlja na ravni države, kjer še naprej velja tim. »volilni prag«, ki znaša 4 % zbranih glasov;
2. V vsakem VO določene VE stranke kandidirajo z isto listo kandidatov, ki mora šteti vsaj toliko kandidatov, kot ima VE mandatov (primer: če ima VE glede na število prebivalcev 4 mandate, ima torej tudi 4 VO. V vsakem od teh okrajev določena stranka kandidira z enotno listo (najmanj) 4 kandidatov, pri tem pa ne prezrimo, da ima vsak od teh VO že »svojega« poslanca, izvoljenega po večinskem principu;
3. Pri oblikovanju kandidatnih list morajo predlagatelji (politične stranke) spoštovati načelo spolne enakopravnosti (najmanj 40 % kandidatov vsakega spola, izmenično zaporedje pri razvrstitvi kandidatov);
4. Predlagamo uveljavitev načela absolutnega prednostnega glasu (podobno kot pri volitvah evropskih poslancev, kjer je že uveljavljen relativni prednostni glas);
5. Tudi za te kandidate veljajo enaka pravila kot so opredeljena za kandidate, ki se volijo po večinskem načelu.

III. OBLIKOVANJE VOLILNIH ENOT (VE) IN VOLILNIH OKRAJEV (VO)

Državni zbori zadnjih sklicev niso pokazali ustrezne sposobnosti in pripravljenosti, da bi se dogovorili o številu in velikosti volilnih enot (VE) in volilnih okrajev (VO), ki bi bili vsaj približno enako veliki. Tudi zadnji formalni popravki velikosti VO, sprejetih v tem DZ, tej normi ne zadoščajo, saj se tudi po teh spremembah VO med seboj razlikujejo tudi za 270 %!

Da bi presekali te neuspešne prepire o številu VE in VO ter njihovi velikosti, ki v DZ potekajo že desetletja, predlagamo povsem nov pristop. Kot VE predlagamo sedanje STATISTIČNE REGIJE (StR), ki so se v obdobju pandemije uveljavile kot politično – teritorialne entitete – »POKRAJINE«. Računi nam pokažejo, da bi lahko tem StR dodelili različno število mandatov – po enega na vsakih 47.484 prebivalcev. Tako bi dobili 44 skoraj enakih VO in s tem podlago tako za volitev 44 poslancev po večinskem principu kot za volitev ostalih 44 poslancev po proporcionalnem načelu.

V Nacionalnem Svetu za SVS smo prepričani, da s predlogom novega volilnega sistema odpiramo možnosti, da se Slovenija približa tistim razvitim demokratičnim družbam, ki so uspele prav z ustreznimi volilnimi sistemi dati volitvam pomembnost in svoj demokratični pečat, na volitvah izvoljenim poslancem in funkcionarjem pa legitimnost in spoštovanje. Predstavljamo elemente takega sistema in vas pozivamo: oblikujmo ga skupaj.

SKRAJNI ČAS JE, DA SPREMENIMO SEDANJI NEDEMOKRATIČEN IN ŠKODLJIV VOLILNI SISTEM TER GA NADOMESTIMO S SISTEMOM PO VOLJI VSEH DRŽAVLJANOV, NE LE POLITIČNIH STRANK.

V Ljubljani, 19. maja 2021

Koordinacija Nacionalnega sveta